

КАРПАТСКА РУСЬ

KARPATSKA RUS'

SECOND CLASS POSTAGE PAID AT YONKERS, NEW YORK AND OTHER MAILING ADDRESSES

Ч. 6 ЮНКЕРС, Н.Й., ПЯТНИЦА, 19-ГО МАРТА 1993--YONKERS, N.Y., MARCH 19, 1993, VOL. LXVI, NO. 6

ВКЛЮЧАЙ МЕСЯ В КАМПАНІЮ СБОРА ЖЕРТВ ПРЕС-ФОНДУ

В "Карпатской Руси" од 22-го січня (януара) на першій сторінці газети было поміщено повідомлення Головного Предсідателя, што по приміру минувших років, одкрыватся кампанія для сбора жертв прес-фонда. Він пише в повідомленю, што сбор жертв на підтримку газети стався традиційним. Иначе и не могло быти, бо в найбогатшій країні світа, в Сполученных Штатах Америки, побудованій на "бизнесовых" основах, так людина, як и організація, самы мушены найти засобы для свого утриманя при житю.

Выпуск газети являється лем одним частыном многосторонной діяльности Лемко Союза, народно-просвітної організації нашого народа в Америці та Канаді. А задачы, які наша організація постановила выповнити, як говорить Устав, є обєднаня лемків и їх дітей в США і Канаді для дружной працы над просвітом, культурным поднесенем трудовых карпатгоруских мас, штобы таким способом освободити їх од вызыску в сякыма паразитами и спекулянтами по причині народної темноты и неорганизованности. По Уставу наша організація должна утримувати связь з родными братьями в культурном отношеніи и материально помогати ім.

«Для успішного здійсненя сих задач Лемко Союз буде выпускати газету, журналы, брошуры и календарі на лемковскій бесіді як і на англійском языку, для тут народженой генерации».

Першом карпатгоруском газетом в США був орган Соединенія греко-католицких руских Братств - "Русскій Вістник". Газета начала

выходити в 1892 році. В 1890 році Общество под редакторством Віктора Гладика начало выдавати газету "Правда".

Были часы, коли в Америці выходило до 15 газет. В 1920 році в Нью-Йорку, Н.Й., выходила штоденна карпатгоруска газета под назвом "День". При сей газеті одержав роботу др. С.Пыж після призду в США.

Всі тоты газеты, за вынятком органа "Соединенія греко-католицких Руских Братств", перестали выходити. Яка была причина их смерти? Читателі перестали их поддерживать. Тоді, як "Лемко", обєдывившійся в 1939 р. газетом "Карпатска Русь", выходит до днесь.

Наша газета узрела світ в часі найбільшой економічної кризи при концю 20-ых років. Газеті пророкували скору смерть єі ворогы, бо такого іщы не было в історіи нашого народа, жебы газета могла выдаватися з предплат. Но она безперерывно выходит од першого свого числа, бо має поддержку з боку свого народа, з боку лемків, бо наша газета є по правді народном. Читателі газети суть правдивыми критиками и цінителями змісту газети. Они вирішуют єі долю.

Из всіх карпатгоруских газет, які выходили в Америці, "Карпатска Русь" од першого дня своей появы заслугами своих покійных редакторов Дмитра Вислоцкого и др. Семена Пыжа пробуждала в сердцах американских лемків чувство гордости за свое лемківске походження, гордість за культуру, вытворену лемківским племенем. Она учыла наш народ порозуміти силу організації, збудованой на народній основі, што звычайны робочы люди лем тільки будут мати прав, скілько собі самы выборют.

Мы не маєме сумніву в тім, што як бы днесканходилися між нами наши покойны редакторы, наши учытелі, Дмитро Вислоцкий и др. Семен Пыж, будытелі Американской Руси, они бы так само апелювали до Вас, як и мы, жебы включытися в кампанію сбора жертв на підтримку "Карпатской Руси", жебы не допустити до замовчаня нашого голоса.

Мы дізнаємеся, што по приміру прошедших 65 років своими жертвами забезпечыте успіх кампаніи сбора жертв, бо на нашу газету, в данных умовах є більша потреба, як в минулому. Вам відомо, бо газета много о тім писала, што появилися самозваны "учены", які всіма способами, выдумками, пробуют поділити нас, вскіпити в наши сердца ненависть и злобу до руского народа, што могло бы причынитися до повной заклады нашого лемківского роду. Не допустіть до того!

М.Логойда.

ПОЛЬЩА

ПОЛЬЩА ИНТЕРЕСУЄ ЯПОНЦІВ

ВАРШАВА. - Закінчився Польско-Японський Форум Економічний. На встріччю в четвер, 25-марта група японских політиков, бизнесменов и экономистов выслушала рефераты м. ін. проф. Лешка Бальмеровича, мин. Януша Левандовского і Ежого Осятинского.

Японців интересовала реалізація закладаного на той рік дефіциту бюджетового и стан довгів Польщы.

На думку проф. Гісакі Изава з университету в Осакі, евентуальна одержедна редукція польского задовженя може быти принята зо страхом через потенциалных инвесторів - заграничны компанії боятся утрати грошей в краю, котрому анулюются (уморюются) ДОВГЫ.

х х х

US ARMY УБЕРАТСЯ В ЧЕНСТОХОВІ

ВАРШАВА. - Американска фирма Greenbrier Industries, найвекший поставщик текстильных выробов для арміи США - намірена урухомити в Ченстохові завод, до котрого перенесе цілу свою продукцію з Німеччыны, а также частинно з США и Израіля. Капитал акційный підприємства Adler International з Ченстоховы буде выносити ок. 240 миллиардов злотых. В найкоротшом часі начне оно публичну продаж акцій о вартости 120 миллиардов злотых и намірено ввойти на варшавску торговлю (гильду) цінных паперів.

РОСІЯ

ДОНСКИ КОЗАКИ ОГЛОСИЛИ НЕЗАЛЕЖНІСТЬ

МОСКВА (Рейтер). - Козаки, живучи на території над ріком Дон в полудневой Росіи, задекларовали, же творят суверенну державу. Як поінформувала агенція Ітар-Тасс, были установлены тимчасовы власти и козацка администрація.

Однак представителі місцевих властей в той части Росіи, в Ростові-на-Дону, реагували весело на декларацию незалежности Козаков. Росіяне заявили, же то они цілком контролюют тогу територію.

Козаки в народних строях в часі недавного сїзда Козаков в Москві. Сїзд розпочався од молитвы.

Ферко ФУРИК

ЧАС ПРИЗЕМЛИТИСЯ!

(З пошти Ферка Фурика з Ужгороду).

Ми, вся сім'я, слухаємо передачу "Хто ми?", і знаєш, што нас зачудувало? Серед многих дуже розумних, розважливих людей часто виступає и якийсь дичка. Ну, ти знаєш, закарпатські русини діляться на верховинців, котрі живуть у горах, і дичків, котрі живуть у долинах. Моя мама, уроженка Іршавщини, была дичканя. Царство їй небесне! А тато був з Верховини, отже, був верховинец. Він також помер.

Щи наши закарпатці діляться на лемків і лишаків. У залежности од того, як говорять: "лем" або "лиш". І лемки, і лишаки діляться далі на іди менші "народи". Так, мешканці Ужгородщини і Перечинщини називають "гевпаками", бо они замість "сюди" кажуть "гев". На Рахівщині - гуцули і волохи.

Бачиш, Ферку, як много тих говорів і "народів". Такі самі "різні" "народи" живуть і в Галичині, і на Буковині, і на Пряшівщині, і на Київщині, і на Харківщині, і на Дніпропетровщині. Але обєднують нас усіх слова хліб і сіль, земля і сонце, молоко і сир або сметана, руки і ноги, голова і серце, земля і сонце, душа і розум, брат і сестра і інші. Всі ми молимеся "Отче наш" і "Богородице", святкуєме Різдво і Великдень, віруєме в одного Бога. Всі ми, українці-русини од слова Русь: Київська Русь, Галицька або Червона Русь, Підкарпатська Русь, Пряшівська Русь.

Такі самі різниці і спольности існують і в інших народів. У німців, наприклад, східни не розуміють західних, швабы не розуміють пруссаків. Однак сіи народи тримаються єдности, штобы не пропав їх род. А нас ділять, розєднують дакотры наши "учены". Для чого? Штобы заглядити наш род?

А чому має наш народ пропадати? Чому мают Петровичі ставати мадярськими Петєфіями? Чому Ужгород має стати Унгваром, а Берегово - Берєгсасом? Якшто пан Фодо має таку дяку повертати містам стары назвы, то чому бы не повернути Дебрецену його стару назву Доброчин?

Але вернімося до дички, котрий виявився профєсором Ужгородского державного университету, паном Туряницею. Мы были обурены заявом того пана про то, што Закарпатя было возєднано з Україном "насилно". Та як він може брєхати нам в очы? Адже мы щи живи! Мы тоты, кто боровся за возєднання Закарпатя з Україном! Так, мы были активными борцами за возєднання і свідками того, што свідоме населєня Подкарпатской Русі того часу, за вынятком зрадників і перевертнів, котры і тепєр з своїми нащадками готовы до зрады, - векшына населєня словами, ділом боролося за

возєднання з Україном.

А якшто взяти до уваги што "високі" пани заявляют, што тоты в Галичині - украини і русини - се разны народы, то стає ясно, што они хотіли бы насилно одорвати Закарпатя од України. От сміливці! Та никто їхне просит вирішувати - кто мы такы і куды нам принадлежати. Най бы занялись більше корисными для народу справами. Час бы вам, панство, приземлитися.

Ганя Смерєківска

132-га РОЧНИЦЯ СМЕРТИ Т.Г.ШЕВЧЕНКА.

Т. Шевченко

132-гу рочницю смєрти Тараса Григоровича Шевченка, одзначив не лем украинский народ, но все свободолюбне людство, особливо славяне, між ними - русский народ, засобами котрого спївец волі був выкуплений з рабства и забеспечений засобами російских ученых одержати освіту і можливість развити писательский і образотворчий талант.

132-гу лігню памєть смєрти сього видатного поєта и мытця урочысто одзначали так на Україні, Росії, як и в Америці. Не обыйшлося без того, што при сих торжєствах імя поєта в многих випадках было выкористано для шовіністичной цілі украинськими націоналістами, жебы доказати, што русский народ є найвєкшым ворогом украинского народа. Они говорят и пишуг, што Шевченко ненавидів русский народ и лишив заповідь украинскому народу в русском народі видіти своїх смєртельных ворогів.

Подобного рода твердєнья не одповідаят правді, бо Т.Г.Шевченко, будучи великим будытелем народного духа, обстоював, боровся за волю перш вьсього украинского народу, яко сыном він був, за волю русского народа, як и за волю всіх поневоленных народів. Перед його памєтью клоняг головы всі, кому воля мила.

Треба, однак, підкрєслити, што Тарас Шевченко писав також по руськи, фактично в три раз більше, як по украинськи. Він такий самый украинско-русский талант, якими были Н.В.Гоголь, В.Г.Короленко, Г.П.Данилевский і много других, котры родилися на Україні, Галиці, Буковині и Закарпатю.

Т.Г.Шевченко, вышедший з бідного крїпацкого осєредку, був революционером, оспівував борьбу проти царского абсолютизма, крїпостного права, поміщиків, поліції, жандарів, урядників, корчмарів и всіх гнобитєлів народа.

Поза Україну, для шанованя памєти півца волі, были зведєны памєтніки в США: в Вашингтоні, в АРРОВ парку в Монро (Н.Й.); в Канаді, а з нагоды 180-лігтя з дня його народження новостворєне культурне товариство украинців-русинів в Будапєшті (Вєнгрия), планує одкрити памєтник Шевченкови також.

З ТВОРЧОСТИ ПОЄТА

ПОЛЯКАМ

Щє як були ми козаками,
А унії не чуть було,
Отам-то весело жилось!
Брагались з вольными ляхами,
Пишались вольными степами,
В садах кохалися, цвіли,
Нєначе лілії, дівчата.
Пишалася синами мати,
Синами вольными... Росли,
Росли сини і весєлили
Старії скорбнії літа...
Аж поки іменем Христа
Прийшли ксьєндзи і запалили
Наш тихий рай. І розлили
Широке море сльоз і крові,
А сирот іменем Христовим
Замордували, розп'яли...
Поникли головы козачі,
Нєначе стоптана трава.
Україна плаче, стогне-плаче!
За головою голова
Додолу пада. Кат лютєе,
А ксьєндз скажєним язиком
Кричить: «Те deum! алїлуй!»

Отак-то, ляше, друже, братє!
Нєситії ксьєндзи, магнати
Нас порізли, розвели,
А ми б і досі б так жили.
Подай же руку козакові
І серце чистєе подай!
І знову іменем Христовим
Ми оновим наш тихий рай.

[Після 22 червня 1847
Орська крїпость — 1850, Оренбург]

"Лемки..."

(продовження з стор. 1)

Исторіографія украинска подчеркує факт, же середновічна Русь обнимала часть Лемковщини. Нагомість кольонизация з XIV - XVI віка, котра зрєштом была найправдоподібніше більш руска як волоска, была лем свого рода доповнєном. Также польскы учєны подчеркують факт, же Волохи, котрих треба трактувати не яко націю, лем яко групу людей, котри занимаються скотарством, были малочисленны и выполнили ролю инициаторов переміщення русского населєня (східного обряда) зо східних Карпат в их західну часть. Они были зрусификованы східном Церквом, а слід по них остгал в бесіді (не лем Лемков, але і польских гуральов) дакілька назв власних і Кронікі Длугоша.

Крімє малочисленних слов волоских (румунских) язык Лемков принял трохи мадяризмов. Оператся он на архизмах русского языка и характерный сталим акцентом, але в залежности од місця, способом зовсім не контрольованим и самоубийственным для себе присвоєє польскы слова або словацки. Украински діятєлі
(Продовження на стор.4)

ЗАКІНЧЕННЯ ОПИСУ ПОДІЙ ЗА 1992 РІК (3 ЛИСТІВ, ПЕРЕСЛАНІХ ДО АЛЕКСА МАЛЮГИ)

І-ША РІЧНИЦЯ НЕЗАЛЕЖНОЇ УКРАЇНИ

24 серпня (августа) 1992 р. Україна святкувала І-шу річницю своєю новою державною незалежності. Річницю незвичайно торжествувал Львів, в якому в той день відкрито пам'ятник Т.Шевченку при участі десятків тисяч народу. В святі брали участь не мало лемків, жыючи на Україні і барз дуже у Львові. Серед них при відкритті пам'ятника були: перший голова Товариства "Лемківщина" во Львові - Петро Когутів і перші його організатори - І.Красовський, Д.Солинка, А.Сухорський і теперішній голова Орест Чабан. З Польщі на свято приїхав Федор Гоч.

На святі в місці концертів виступила хор-капела "Лемковина" з Львова.

Можемо похвалити, же проект нового пам'ятника Т.Шевченка во Львові зробив наш артист-різбяр Андрей Сухорський, котрий єст родом з с.Вілька коло Ріманова.

ОДКРИТО ДЕРЕВ'ЯНУ КАТОЛИЦКУ ЦЕРКВУ СХІДНОГО ОБР'ЯДУ

6 вересня 1992 р. в Музею Народной Архитектуры (Шевченківський Гай во Львові, де міститься лемківська зона музею), відкрито дерев'яну церкву архітектонічно взорвану з церкви села Когонь коло Кременної.

Першу Літургію в нові церкви відправили греко-католицькі священники: О.Дуда з Монастирська і О.Муха з Польщі, з Криниці.

Певно було бы барже по Божому, по-братерски, якбы в нові музейні церкви Службу Божу відправили разом з греко-католицькими духовними і православними священниками. А чом так не было? Того ближе не знаме, лем можемо ся додумати. Згадаги треба, же лемківська церква в Львівському музею виросла за стараньом наших діятелів культури - П.Когутова, І.Красовського, Д.Солинка, Я.Свягла і інших. Їм подяка і шана за то на гнес, а історія на будуще позоставит належну вдячність.

ОДПУСТ ПРАВОСЛАВНОЇ ЦЕРКВИ В ЛАДИМИРОВІ

13 вересня 1992 р. на Пряшівщині, в великім селі Ладимирова Свидницького округу зас велике свято релігійне Православної Церкви - одпуст, кермеш, на яке зішлося понад 2 тисяч люди. Цілым святом руководил Владика Адам з Польщі, Преосв. Єпископ Перемішлянско-Новосанчівської Єпархії при поміччю 30 православних духовних Пряшівського краю. На одпуст приїхало дуже лемків з Польщі, головно з підграничних сел Дукляниці, бо од переходу граничного в Барвінку до Ладомирови лем 8 км.

ОДЗНАЧЕНО ПАМ'ЯТЬ ЗАМУЧЕНИХ В ЯВОЖНІ

27 вересня 1992 року на місці концентраційного лагера в Явожні коло Освенцима одбылося смугне спітканя в пам'ят 4 тисяч там арештуваних і мучених в часі вигнання акційом "Вісла" (1947 р.) і околом 180 вязнів там замучених і похоронених. Серед арештуваних і замучених українців з ріжних районів полуднево-східної Польщі майже 1/3 была з Лемковини.

На того смугне історичне місце (подібне як в І-й світовій війні

Талергоф) приїхали бывшы вязні, їх родини і дуже духовних з ріжних кутків Польщі і з заграниці. В місці захороненя в лісі панахиду і службу Божу відправлено під руководством греко-католицького єпископа І.Мартиняка. В одправі брал участ і мал цікаву промову бывший вязень лагера Явожна, знаний на Лемковині греко-католицький священник, тепер Отец Митрат Стефан Дзюбина родом з с.Ждиня.

Шкода, же двох православних духовних (єден - бывший вязень Явожна, жыючий в Білостоці), стояли з боку (?) Чомси і в тім трагічнім місці над нежывими, не было "любви ближнього" серед живых?

Так, было то страшне пережытя і наших лемків в тім часі, а пак цілий час в "Народній Польщі" кормили пропагандом, же то карают за УПА. А ци можна втаке повірити, жеби діти, жінки, старушки творили УПА, і жеби їх за то виганяти з рідної хыжы, землі і мучити? Гітлерівська фашистська наука не пішла в ліс, бо в Явожні сталіновскы політикеры ей продовжали.

МІНІСТЕРСКА ДЕЛЕГАЦІЯ ОДВИДІЛА ЛЕМКІВСКИЙ МУЗЕЙ В ЗИНДРАНОВІ

10 жовтня (жовтня) 1992 року Музей Лемківской Культури в Зиндранові одвиділа делегация Міністерства Культуры з Варшавы разом з представниками воєводской власти з Кросна. Члени делегации з великим зацікавленьом обзирали експонати як з минулого жытя лемків, так і пам'ятки военны і висловляли здивуваня, што громадським трудом створено так богатый музей-мікросансен і через 23 роки його утримано без державной помочи. О тім єдинім музею на рідні Лемковині повинно ся писати частіше, приділяти йому бівшу увагу і поміч.

ПОМЕР ОТЕЦ МИТРАТ ІОАН ЛЕВЯРЬ

15 жовтня 1992 року на близько 90 років жытя помер Отец Митрат Іоан Левярь в с.Пєрегримка. Недовго хворіл, бо ищи 2 тыжні перед смертьом одправлял Службу Божу в 6-ти церквах.

Жытя його было цікаве и нераз загадочне. По одродженю сего православя на Лемковині од селю Тильова в 1926 р. О.Левярь был єдним з першых православных священників. Душпастирство почал в с.Тихане. Одталь з селянами виїхал, ци тыж был вигнаний в 1947 р. на Захід і в с.Зимна Вода коло Любіна (воєв. Лігницьке)

організувал І-шу парохію для лемків на вигнано.

По 1956 р. был назначений деканом в Сяноцы і ту вернул з земель західних.

Похоронну одправу за покойного проведил Владика Адам в церкви в Пєрегримци і на цментари.

"ОСЛАВ'ЯНЕ" ОДСВЯТКУВАЛИ 20-Й ЮВІЛЕЙ ДІЯЛЬНОСТІ

25 вересня 1992 року ансамбль "Ослав'яне" під керівництвом Євгена Могилы в с.Мокре святкувал ювілей 20 років свого діяня. Хоц не єст то регіональний лемківський ансамбль, але в своїх концертных програмах співаг пісні лемківски, бо і село Мокре лежить в границях східной Лемковини.

В тім тыждні в сусіднім селі Морохові відкрито нову українську католицьку церкву, будовану за фонди, даруваня, головні, з США и Канади, а збєрани організаціями ООЛ в США і Канаді.

"КЫЧЕРА" З ЛІГНИЦІ КОНЦЕРТУВАЛА НА СХ. ЛЕМКОВИНІ

11-15 листопада (новембра) 1992 року на Лемковині гостювал і давал цікавы концерты колектив "Кычера" з Лігници. Концерты розпочаго од с. Мокре на східні Лемковині, а дальше - Команча, Гладишів і Криниця.

В колективі грают дуже цікавы стародавны гудаки нашы стары лемківски пісні і мелодії, а танцювальна група показала мшанку танців давных і новых.

Керівником нового ансамблю в Лігници єст молодой хореограф Юрко Старинський. Можна ся радувати, же по часові перерви знаного ансамблю "Лемковина" зродився новий цікавий колектив на чужині. Жичиме му успіхів.

ТВОРИТСЯ "РУСІНСКИЙ"

6-7 листопада (новембра) 1992 р. в Бордийові на Пряшівщині нова організація "Русинська Оброда" під руководством професора Павла Магочого з Торонта організувала семінар на тему: "Твореня русинского языка". В семінари брали участ зацікавлені з Польщі, України (Закарпатя), Пряшевщини і Югославіи.

Тема твореня нового языка нелегка, бо інакше свою бесіду видят лемки в Польщі, інакше в Закарпатю і на Словації, а ищи інакше в Югославіи, де єст ож створена граматыка і мова, яку уважают там за язык літературный. Дивне, же были і такы голосы, штобы русинський язык творити на азбуци латинки, а усунути "гражданку". З лемківской групи з Польщі в обороні нашой азбуки знял річевый голос Петро Трохановський з Криниці.

ГРЕКО-КАТОЛИКАМ ДОЗВОЛЕНО МАТИ ОДПРАВИ В ПОЛЯНСКОЙ ЦЕРКВІ

15 листопада (новембра) 1992 р. в селі Поляны коло Краминой римокатолицький Костел позволил одправляти в наші церкви

(Продовженя на стор.4)

(Продовження з стор.3)

духовним греко-католицькому обряду. Вірні православні, котрі уратували церков од загибав, по занятю ей насильно через вірних римо-католицького Костела, - через 16 років молилися під платом і під мурами церкви, бо їх до середини не пустили. Тепер горстка родин православних пішла до церкви, до котрої впушено греко-католицького священника, бо, як сами гварят: "Бог ест лем оден і обряд тот сам, а хто нас ділит і каже ворогувати - то най їх Бог судит за земны гріхи". Вшиткы добрі знаме, же не релігія нас ділит, лем брудна політика.

"МАКОВИЦКА СТРУНА" ОДЗНАЧАТ 20-РОЧНИЙ ЮВІЛЕЙ

5-6 грудня 1992 р. в Бардейови на Словації одбылося ювілейне 20-те свято "Маковицка Струна", організоване што року - попередно через КСУТ, а остатні роки - СРУ Чехословації.

То барз цікаве свято, на котрім одкрываються таланты голосів і способности музично окремне з способности. На свято гостинно запрошений був колектив з України, з Тернополя. Концерт под назвом "Співы мого краю" оглядали представники словацького уряду, але також гості і дипломати заграничны, бо з Києва приїхав голова Товариства "Україна" Іван Драч і посол України на Словації Роман Лубківський, яким товаришил голова СРУЧ Віктор Коваль і професор др. Н.Мушинка.

Дивно, же на 20-тім святі, огляді народної пісні не было нікого з лемківських організацій з Польщі. Хибаль приватно був на тім святі знанный наш діятель культури Федор Гоч з Зиндрановы. А, може, був запрошений од музею?

x x x

На конци прагнеме повісти, же написалиме кус о вшиткым, што знамо з життя лемків в Старім Краю, в Европі за 1992р. Не вшиткы події зме слідили і не вшитко написане. Што зме забыли, то най читаче газети "КР" вибачат. Може дакто нас дополнит, поправит, а будеме за то вдячны.

Андрей і Анна Колесо,
с.Вапенне

KARPATSKA RUS

Carpatho-Russian Newspaper, published biweekly
by the Lemko Association of the United States and
Canada

Subscription Rate:
One year.....\$20.00

Edited by: Act. Editor, Pro-Tem, A. Herenchak
USPS No. 291 460

Postmaster: Send address change to:

KARPATSKA RUS
556 Yonkers Avenue
P.O. Box 70
Yonkers, N.Y., 10704
Telephone: (914) 965-6056

З МИНУЛОГО ХОРВАТІИ

(інформація з календаря «Просвіги»,
1911 р.)

Хорватський єпископ Йосиф Юрій Штросмаєр.

Дня 16. лютого 1898. р. обходив дяківський єпископ Йосиф Юрій Штросмаєр 60-ту річницю свого священства, а в ювілею тим взяли участь не тільки найширші круги хорватського народу, але також і інші славянські народи; а дня 8. вересня 1900. р. обходила Хорватщина знов велике свято 50-тих роковин уведення найбільшого свого сина на єпископський престол в Дякові.

Вже дня 3. жовтня того року виправлено старенькому патріоту величаву овацію на католицькій вічу в Загребі, де під провадом своїх єпископів явили ся учасники не тільки з Хорватщини, але також з Країни і Істрії, з Далматщини і Босни. Загребський архієпископ вінтрополит д.р. Посилович іменем всіх зібраних повтав на вічу єп. Штросмаєра, а архієпископ в Верховосни др. Штадлер авеличав на бенкеті заходи дяківського єпископа около сполучення хорватського народу.

Заслуги єп. Штросмаєра для своєї вітчизни є справді величезні і незвичайні. Розуміючи, який великий вплив має духовенство на нарід, подіав він передовсім о вихованні кандидатів до стану духовного і в тій цілі валожив духовну семінарію в Дякові, а в посліднім році також гімназію а інтернатом в Осеку. Найбільшим его ділом було заложення юго-славянської академії наук в Загребі в році 1860., котра мала стати ся осередком для духового життя Хорватів, Сербів, Словінців і Болгар; хоч намір сей не удав ся, всеж таки академія бодай для культури Хорватів та Сербів має величезне значіння. Опісля заложив університет в Загребі, що теж має велику вагу, хоч досі не доповнений еще лікарським факультетом. Вибудовав великолінний катедральний костел в Дякові і заложив велику галерію образів в Загребі. Взагалі із своїх доходів пожертвував на ціля народні і церковні та просвітні над два мільони злр.

Хоч єп. Штросмаєр не належить до політиків, але й на політичній полі положив немалі заслуги. Він заложив своє стороництво, котрого органом є часопись „Obzor“. Стороництво се належить до опозиції і особливо злукою а стороництвом Старчевича, а котрим давнійше було в незгоді, дійшло до значного впливу.

Неприхильники Штросмаєра докоряють ему тим, що він причинив ся до хорватско-угорської угоди, котра опісля вийшла Хорватщині на але. Однак докір сей не є справедливий; він мав найкрасні наміри, а що Мадяри угоду нарушили, сему не мав він сили перешкодити. Австрійско-угорську угоду з р. 1867. уважав він за нещастя для держави і казав, що через тую угоду держава стане човном на бурливій морі.

Будучи горячим Славянином, бажав з усеї душі сполучення римської церкви з східною і в сій справі щиро поширав заходи папи Льва XIII-ого. Памятна є его телеграма, вислана до ректора київського університету при нагоді святкування 900-літнього ювілею хрещення Русі, що его обходила урядова Росія в Києві 27—29 липня 1888 р. З причини тої телеграми зняли бучу мадарські і німецькі часописи, а єп. Штросмаєр мусів навіть перед цесарем виправдувати ся з неї. Тепер уважають за річ певну, що він її вислав на прямиий зазив папи.

Єп. Штросмаєр дуже побивав ся також за правом Хорватів відправляти богослуження після лат. обряду в старославянським язичі; а колегія римська рішила сю справу по его мысли.

Йосиф Юрій Штросмаєр походить з бідної родини, уродив ся дня 4. лютого 1815. р. в Осеку, ходив на теологію в Дякові і Пешті, а осягнувши степен доктора філософії і теології, висвятив ся дня 16. лютого 1838 р. Опісля ще був якийсь час в августинейській заведеню у Відні, потому був сотрудником в Петроварадині, дальше професором в духовній семінарії в Дякові, діє: придворним капеляном і директором августинейського заведеня, а в році 1849. іменованій був єпископом сремским і босанським; 8. вересня 1850. був у Відні висвячений на єпископа. На ватиканським соборі в р. 1869. належав до опозиції і незвичайно сміло вступав против догми нецогрішности папи. Він був членом т. ав. скріпленої ради державної і належав до федералістів. Від часів хорватско-угорської угоди усунув ся від публичного політичного життя.

Єп. Штросмаєр, котрий тіпять ся великою прихильністю папи, був би давно вістав кардиналом, коли би не неприхильність угорського правительства до великого хорватського патріота.

ПРИСЛІВ'Я І ПРИПОВІДКІ

За рідну мову злож и голову.

Єдна пчола меду не наносит.

Не глядай правды в другого, як ей сам не маш.

Білы руки чужу роботу люблят.

Лемко все грошима обертат: в єдного пожычат, другому вертаг.

Не плюй до студні, бо ся ти прийде з ньюй воду пити.

Біда з дітми, а без них ищы більша.

Не тога мати, што родила, лем тога, што виховала.

Свій як не заплаче, то все ся хоч скривит.

Око видит далеко, а розум ищы дальше.

Вчий сына не колом, а добрым словом.

ДУМКА.

На що мині чорні брови,

На що карі очи,

На що літа молодії,

Веселі дівочі?

Літа мої молодії

Марно пропадають,

Очи плачуть, чорні брови

Одъ вітру линяють.

Сэрце в'яне, в'удить світомъ,

Якъ пташка безъ волі.

На що жь мині краса моя,

Коли нема долі?

Тяжко мині сиротою

На сімъ світі жити;

Свої люде — якъ чужії,

Ні сь кимъ говорити;

Нема кому роспитати,

Чого плачуть очи;

Нема кому росказати,

Чого сэрце хоче,

Чого сэрце, якъ голубка,

День и ніч воркує;

Ніхто его не питає,

Не знає, не чує.

Чужі люде не спитають —

Та й на що питати?

Нехай плаче сиротина,

Нехай літа тратить!

Плачъ же, сэрце, плачте, очи,

Поки не заснулі,

Голоснійше, жалібнійше,

Щобъ вітри почулі,

Щобъ понесли буйнєсєнькі

За сінєє море,

Чорнявому зрадливому

На лютеє гóре!

(З першого ви-

даня "Кобзаря"

Т.Шевченка, 1840 р.)

Василь Маковський

ТАЛЕРГОФ

СПОГАДИ І ДОКУМЕНТИ)

(Продовження з "КР" ч.2)

В нашій келії показалися — воші. Запустив їх згаданий вояк — Влад. Він з ними вже з кадри сюди прийшов. Зголосили ми це десятникові. З відразою стрепенувся. При тій нагоді пригадав я йому про мої річи, які тоді лишилися в військовому суді. І про гроші! Обіцяв і обіцявав надалі щоденно.

В неділю 16. серпня вночі і вранці наспіли до в'язниці такі великі транспорти „політичних“, що аж тюремна військова влада бісилася на це безглуздя.

„І пощо тую наволоч сюди зганяють, замість попросту випроводити над ріку під кулемети“ — верещав на подвір'ї якийсь озвірілий майор.

Ціліський день до вечора переміщували давніх та розділювали нових в'язнів. Нам дісталася нових двох. Оба дезертири. Привели їх скованих і до крові побитих. Втекли з війська і перебиралися через румунську границю, але туди їх не впустили, а наші жандарми переловили. Були в нас дві доби. Одначе вже третього дня прийшли по них і знову закованих повели. Куди?...

Тимчасом ми все ще чекали на успіх наших листів. Моя надія на „слово“ прокуратора розвіювалася, як сонна примара... В понеділок 17. серпня змінили у в'язниці сторожу. Дали сюди ополченців, а резервістів забрали. З ними пішов і наш знайомий вояк, і вже ми про нього більше не чули. Аж два роки пізніше я дізнався, що мій знайомий Е. передав йому саме того дня важну для мене записку і двадцять корон. Ні одного, ні другого; ні цього вояка я вже ніколи не бачив. Коли ми

на світ і ніякої позначки, щоб вони мали хоч найменший успіх. Я дотепер все ще наївно чекав, що як не сьогодні, так завтра мене повідомлять, що я вільний. Цю надію підтримував у мені наш наставник — десятник, до котрого я щоденно звертався за своїми річами; там-же було білля та гроші.

„Ви й так нині завтра підете відси — говорив до мене заєдно — тоді й річі собі заберете; вони у військовому суді. Навіть обіцявав навести справку, що в моїй справі зроблено. Він собі глузував з мене, а я вірив.

В середу 19. серпня зарядили дезинфекцію. Цілими келіями по черзі гонили нас до парні, а одяг і білля брали до дезинфекції. Яке це білля було, можна собі уявити хочби по мені; останній раз зміняв я його ще в Одесі, проходивши в ньому спеку і довгу поневірку. Практично, з тієї „військової дезинфекції“ не було ніякого хісна, хіба що знищено людям одяги. Воші не вигубились. Після дезинфекції дістав кожний з нас в'язничне чисте простирано і торбинку („пішву“) на підкладку під голову. З нагоди дня уродин цісаря Франца Йосифа відбулося в каплиці Богослуження, на котрому була частина в'язнів. Я не був, бо саме тоді наша і сумежна келія була в „очищуючій купелі“. Тогож дня дали нам дозвіл на одногодинний прохід на в'язничному подвір'ї. Довкруги і посередині подвір'я стояли жовнярі з наїженими багнетами. Між ними стояв все якийсь старшина або десятник, слідкуючи уважно, щоби в'язні не зупинювалися, не купчилися та не гуторили. Треба було йти довкола не зупинюючись, неначе в кераті, гусаком один за одним, або що найбільше — удвійку. Того дня був я уперше від десятиох днів на свіжому воздуху. Ці одногодинні проходи вже так і залишилися. Їх не заведено ради цісарських уродин, а через воші і хвороби, які стали ширитися. Говорено про три випадки смерті. Хоч було гостро заборонено порозуміватися чи то між собою; чи з вояками в часі тих проходів; хоч сто-

довідалися про зміну сторожі, розприснули всі наші надії.

Газети — хоч строго заборонені — діставалися до в'язниці і потайки передавали їх по келіям. Між їхніми рядками можна було вичути, що війна не з добром для Австрії почалася. Навіть військо те потверджувало, розчароване у своєму переконанні про російське непідготування до війни.

„Котрому з отих наших співв'язнів не погляну в очі — говорив до мене Б. — всюди добачую втіху і глум“...

У вівторок 18. серпня була на „Дуброві“ нова суєтня, що тривала з вечора 17. серпня через цілу ніч до ранку.

Ніхто в келіях не спав. Причиною була поголоска, що вночі нас усіх відси заберуть. Хто мав які речі, спакував, пов'язав і сидів на них. Знали ми вже з досвіду, що як кого переміщували або забирали, то не давали навіть пов'язати та поскладати тої бідненької мізерії, що її дехто з в'язнів мав зі собою. Шум і гамір по коридорах та на подвір'ї не вгавав до ранку. Але з нашого крила нікого не забрали, а навпаки, ще додали.

Ранком ми дізнались, що вночі вивезено зі Станиславова всіх в'язнів, що відсиджували тут свою кару. Їх мали порозвозити до інших в'язниць в глиб краю, а частину відібрали до війська.

Треба було глянути нагій правді в очі. Москва на ділі займає Галичину! Наші надії, наші бажання розбилися об тверду стіну дійсності. В келіях перешіптувались, що російська навала прямує на Львів.

Погода стояла прегарна. Дні теплі, соняшні, ночі ясні, зоряні. В нашій келії стали дошкулювати воші. В нікого не було свіжого білля. Жалоби не мали ніякого успіху. Мої особисті сподівання розвіялись оконечно, а їх місце заняла безпорадна неміч. Вже три листи передав я краљком

рожу в'язнів раз по раз змінювали, тактика порозумівань згодом таки виробилася. Ті самі жовнярі, що сторожили, доносили нам потайки харчі, налитки, часописи, тютюн і посередничили у переписці. Розуміється, за „солені“ гроші. Говорили, що наш ославлений десятник був першим проводирем цієї військової шайки посередників, а рівночасно шпиком і донощиком. Горе було тому, хто йому „впав в око“. І в'язневі і жовнярові. Чимало жовнярів пішло через нього у диби! До мене він прикидався підлесним і учинним, а навіть приніс мені кілька разів чаю, хоч я не платив, бо не мав чим.

„Нічого, нічого — говорив — як виїдете, буде час розплатитися“. І все мене заспокоював, що моє діло „в роботі“ і нині-завтра буде вирішене. Проте я його боявся і в розмові з ним був дуже обережний, бо він усім цікавився; найбільше тим, що в келії роблять і говорять. Крім того, закралося в мені підозріння, що він про мої гроші і річі дещо більше знав, ніж говорив.

Вже другого дня, в четвер 20. серпня, прийшло підчас обов'язкового проходу до більшого заколоту. Один з жовнярів передавав письмо якомусь в'язневі, але так незручно, що десятник це побачив. Кинувся туди прожогом та хотів вихватити письмо, яке вже було в руках в'язня. Почали вовтузитися. Десятник підняв крик, прибігла варта. В'язня закували та відпровадили. Але письма десятник таки не дістав. В'язневі удалося в суматосі видерти його й кинути в юрбу, що збіглась зі всіх сторін. Письмо пропало. Арештованого й закованого в'язня побив ще старшина тростинсю, вигукуючи погрози про „кульку в лоб!“ Вслід за цим пішли особисті ревізії, але також даремні. Жовнярз відведено під багнетами, а в'язням оповіщено, що на випадок найменшого хочби спротиву з їх боку зарядженням тюремної влади, варта має право з місця стріляти.

(Дальше буде)